

LELŐ

Zempléni különkiadás!

HELY

A TIT Ásványgyűjtő szakkör hírlevele

*Achát, Erdőhorváti, Haragos-dűlő
Gyűjtemény/Fénykép: Mesics Gábor*

Előszó

Az 5-napos 2010-es zempléni túránk, valamint a múlt évi kirándulásaink eredményeiből a TIT ásványgyűjtő szakkör 4 napos zempléni túrájára összeállítottam egy különkiadást, amely kizárólag zempléni lelőhelyekről szól.

Túraszervezőknek, egyéni gyűjtőknek egyaránt adhat tippeket e csodálatos táj számtalan ásványkincseiről, a máig érdekes lelőhelyekről. Voltunk olyan helyeken is (pl. az Abaújszántó melletti Nagy Murga alján lévő andezitkőfejtőben), ahol semmi érdemlegest nem találtunk, ezeket a helyeket természetesen kihagytuk. A Lelőhely korábbi számaiban már beszámoltunk a múlt évi Gyepű-hegyi érckutatásunkról, az ottani meglepő leleteinkről, vagy a Nyíri kalcedonról, a Fekete-hegyi opálokról, az arkai opálok, faopálokról, az erdőhorváti és tolcsvai kalcedon-jáspis-achátlelőhelyeiről, csak ezekről színes képanyagot akkor még nem tudtunk közölni. Lehet, hogy ezekből (és újabb eredményekből) áll majd össze a következő zempléni különkiadás. Szeretném megjegyezni, hogy az ásványképek többsége digitális mikroszkóppal készült, ami azt jelenti, hogy a képkivágás átlagosan 1-1,5 cm. A híres zempléni kvarcváltozatok azonban nemcsak ilyen méretben találhatók, akadnak közülük akár dm-es darabok is.

Fogadjátok szeretettel és jó szerencsét mindenkinek!

A szerkesztő

A Rátka melletti koldui bánya (Hercegköves-hegy alja) antimon-arzén-higany indikációja

Rendkívül sokszor kerestük már fel a rátkai Hercegköves-hegy limnokvarcitfejtőit, de csak egyszer szántam rá időt, hogy az alsó bányagödör (koldui bánya) tetején lévő ércindikációját is megnézzem. Ha jól emlékszem, ez 2001. ősszel volt, amikor Boldogkőváralján volt a szállásunk. Marika és Rita mutatták meg a helyet és kitartó kalapálással (és jó szemmel) néhány sárga, ill. fehér sztibikonitot és egy, kalcedonban csillogó antimonitot gyűjtöttem. A mátrai nagy antimonit-sikereinktől felbuzdulva, 2010. júniusi – szerintem az év legforróbb – napjaira időzített túránk első lelőhelye (és talán legjobbja is) a koldui bánya lett.

Bár nagyon korán indultunk Budapestről, a Zemplént különösen sújtó árvíz kerülőre kényszerített, így már meglehetősen meleg volt, amikor oda érkeztünk. Egy kis keresgéléssel megtaláltuk a külfejtés tetején, szélén lévő bokrok közötti lelőhelyet. Választhattunk (mint egyébként az egész túra alatt) a tűző nap (szúnyogok nélkül) vagy az árnyék (szúnyoghadakkal megküzdve) között – így ki-kí törőképesége szerint döntött. A napos helyen dolgozó Gábor sosem látott szépségeket csalogatott ki egy limnokvarcitos-agyagos tömbből – fehér sztibikonit-kéveket, tűzpiros realgárszoknyával, vagy fényes antimonitot kalcedonban. Nagyon mutatós volt a növényi szárat kitöltő égszínkék és hófehér opál is. A cinnabarit apró kis vörös foltokban, porszerű halmazokban jelent meg, szintén kalcedonban – nagyon nehéz egyébként megkülönböztetni a realgártól, az utóbbinak narancsszínű árnyalata van.

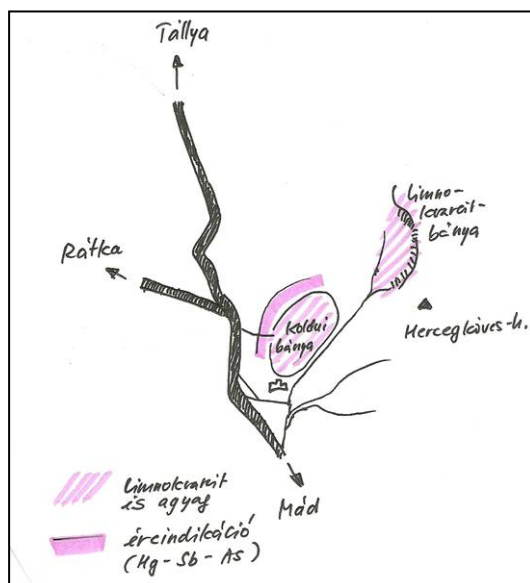
A koldui külfejtés, melyben régen mocsári lágyszárú flórát (fű, nád) tartalmazó limnokvarcit mellett nemes agyagot is fejtettek, most már sűrű növényzet borítja, alatta tó, amelyből folyton hallatszott a békák brekegése. Éhezni biztosan nem éheztek – szúnyogokból nagy volt a kínálat, volt, hogy kalapáccsal csaptam rájuk és egyszerre 4-et lapítottam szét. Kedvencem egy olyan darab lett, melyben egy kalcedonba beágyazott antimonit fölötti üregben antimonit utáni kalcedontűk állnak. Kb. 3 órát bírtuk a nap és a vérszívó hölgyek ostromát, a hátsó bánya látogatását elhalasztottuk a túra végére.

Tehát az utolsó napon tettünk benne búcsúlátogatást, bár nagy tábla megtiltotta a belépést, de sehol senki, akitől engedélyt kérhettünk volna. A bányaudvarban méteres fatörzsek feküdtek, de ennél sokkal szebbek voltak a kék kalcedonnal kitöltött ágak, vagy az achátos rajzolatú kalcedonba ágyazott fényes kvarckristályok, sőt, itt is némi cinnabarit akadt, a kék, ill. sárga kalcedont málnavörösre festette.

Ha legközelebb a rátkai bányában jártok, ne hagyjátok ki a koldui bánya tetejét – megérdemel egy kis törődést!

Körmendy Regina

Fényképek: Mesics Gábor, Nagy Mónika, Körmendy Regina

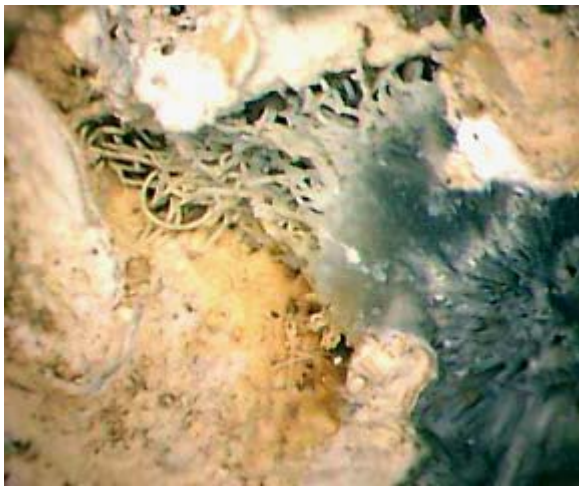
A koldui és hercegköves-hegyi bánya helyszínrajza

A koldui bánya feletti lelőhely

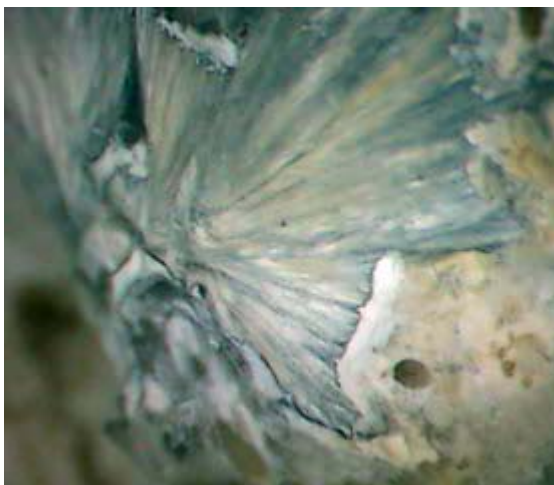
Sztibikonit, realgár

Antimonit, sztibikonit, antimonit utáni kalcedon

Antimonit utáni kalcedon

Sztibikonit

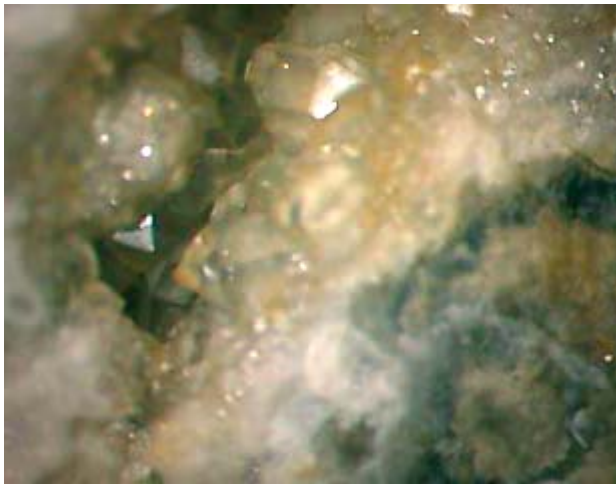
Növényi részlet kalcedonban

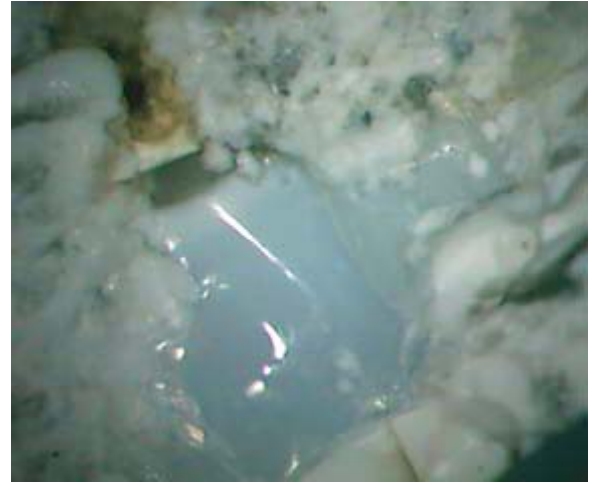
A hátsó (időszakosan üzemelő) bánya látképe

Nagy kovás fatörzs

Kvarc kalcedonban

Kék opál

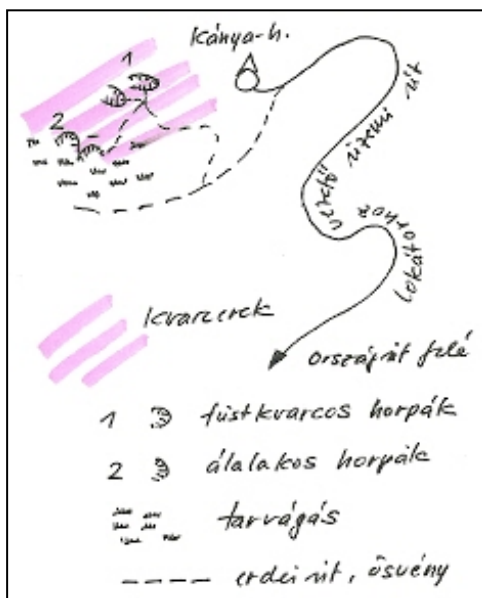
Cinnabarit kalcedonban

A Kánya-hegy-i füstkvarcos horpák és az álalakos horpák

Bartók Józssival, telkibányai „bányamanónkkal” véletlenül találkoztunk a Veresvízi horpákról visszatérve a telkibányai múzeum előtti vendéglőben és megbeszéltük vele, hogy az egyik napot arra használjuk fel, hogy megostromoljuk a Kánya-hegy csúcsán, oldalán lévő horpákat, valamit a Teréz-táró, Csengői bánya szulfidos meddőjét. A nagy hőség aznap még megvolt, ezért jó korán indultunk a hegynek, óriási erdei hangyaboly mellett elhaladva felküzdöttük magunkat az ún. füstkvarcos horpához, mely azonban egy, a Mária-táróhoz tartozó akna meddőhányója volt. Láttuk, hogy elődjeink keményen megdolgoztak a hányót, több méteres lyukat ástak maguknak és ahogyan a töredékekből láttuk – kapitális, cm-t is meghaladó füstkvarcot szabadították ki a kőzetből. Mivel annak, aki ilyeneket talál, minden annál kisebb csak selejt, mi a selejtet néztük át és megdöbbenésünkre annyi szép, több cm-es üregre bukkantunk (hol ametisztel, hol füstkvarccal megtöltve), hogy érdemes volt ide feljönni. Nem sokára degeszre szedtük magunkat az árnyékos, majdnem szűnyogmentes helyen, de Józsi óvott a könnyen elérhető túlsúlytól és tovább csalogatott a napfényre, egy, a hegy oldalán lévő tarvágásra. Első ránézésre nem látszott túl ígéretesnek, de aztán felfedeztük a nagy gödröket az erdő szélén, melyek telis-tele voltak elsősorban kalcit utáni kalcedon-kvarc-áلالakokkal. Nem olyan mutatósak mint az előző hely leletei, de nagyon érdekesek. Hartmann Bélától vettem valamikor hasonlót, lehet, hogy ő is itt gyűjtötte. Már-már összeszedtem aznapi anyagomat, amikor egy fa tövében megpillantottam egy kis kőhalmazt – valaki odakészített, de el nem vitt – ki tudja, miért – néhány szép darabot, naná, hogy nem hagytam ott. Innen már csak lefelé kellett mennünk, igaz, elég csúnya terepen bukdácsolva, de éppen hogy leértünk, fekete fellegek tornyosultak az égen és távoli mennydörgés hallatszott – ez volt az aznapi nyírségi tornádó nyugati csücske. A félelmetes villámok, az özönvíz nem váratott sokáig, vagy 20 percig vártunk a kocsiban, míg odébbállt, aztán kiszálltunk és csodálatos képet láttunk (lásd borító) – a „pipázó” hegyek felett elvonuló vihar utolsó felhői és az új felhők előfutárai. Megdermedten néztem a gyönyörűséget és elfelejtettem fényképezni, hálaisten Gábor és Móni megtették helyettem.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, Mesics Gábor, Nagy Mónika

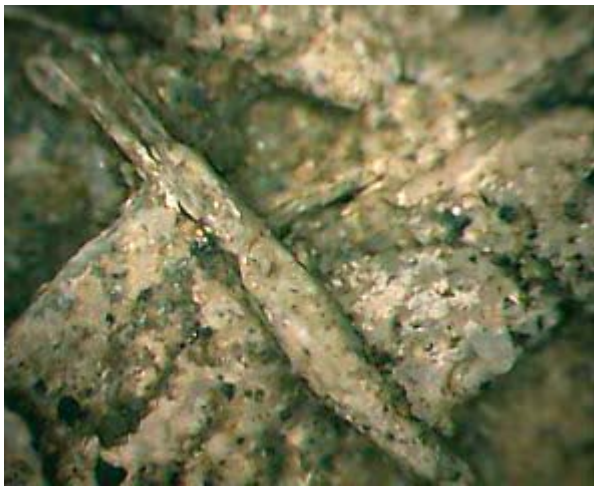
A Kánya-hegyi horpák helyszínrajza

A füstkvarcos horpa

Füstkvarc, goethit

Kalcit (papírpát) utáni kalcedon

Az álalakos horpák színhelye

Ametiszt

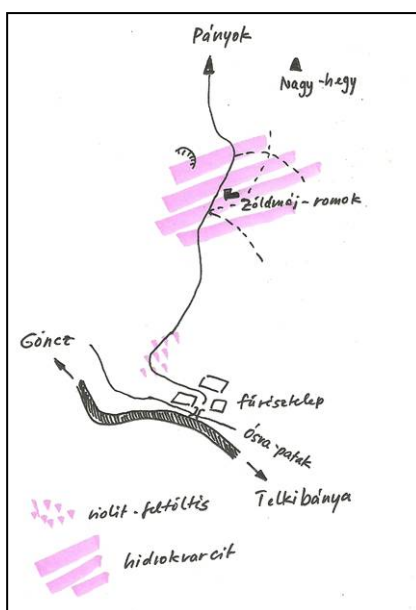
Hegykristály

A telkibányai Zöldmáj-major melletti hidrokvarcit

2009-ben a több szerző által említett Zöldmáj meletti hidrokvarcit-feltárásokat kerestük meg. A Zöldmáj-major romjai a Telkibányáról Pányokra vezető régi szekérút (zöld jelzésű turistaút) mellett fekszik, Telkibányától kb. 2 km-re. Az út a fürésztelepről indul, a patakon átkelve az épületek mögött balra tartsunk, aztán kövessük a szekérutat, melynek elejét Fehér-hegyi riolittal töltötték fel, akinek kedve van, már itt is kalapálhat. Kellemes, jól járható és lassan emelkedő út visz az erdő mentén, míg végre megpillantjuk a Zöldmáj-major romjait. Valaha bányásztelep volt, innen indultak a Gyepű-hegyi bányákhoz. Csodálatos fekvése ellenére senkinek nem jutott eszébe, turistaházat építeni a romjain, pedig megérdemelne. A romok környékén kisebb-nagyobb vasas kalcedon- és jáspistömbök fekszenek az erdőben, melyeknek szövete hasonlít a Fehér-hegy melletti Köves-hegy anyagához, sok kisebb achátot, kvarcos üreget tartalmaznak, jellemző a kalcedon sejtes szerkezete. Csiszoltan nagyon jól mutatnak.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina

A Zöldmáj-major helyszínrajza

Zöldmáj környéki fás legelő

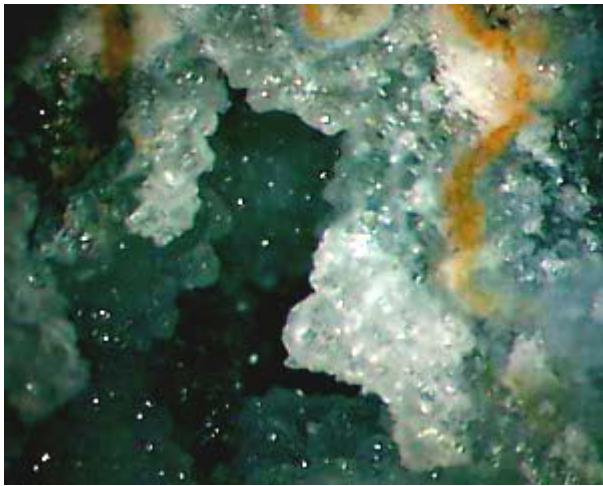
A Zöldmáj-major romjai

*Tipikus kalcedondarab apró achátokkal
(Mesics Gábor)*

Achát, hegyikristály

Achát, goethites sávval

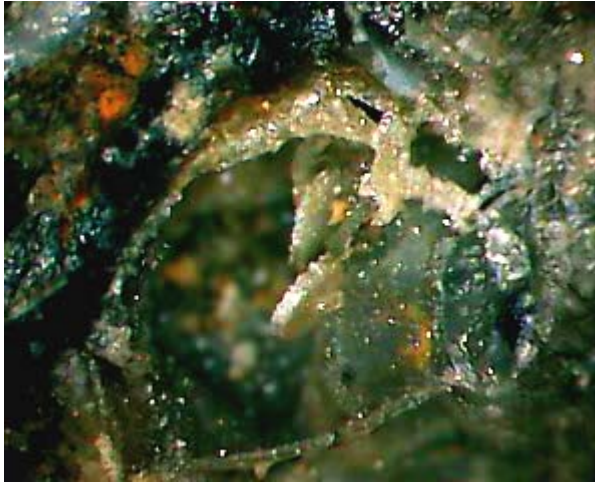
Achát, goethittel

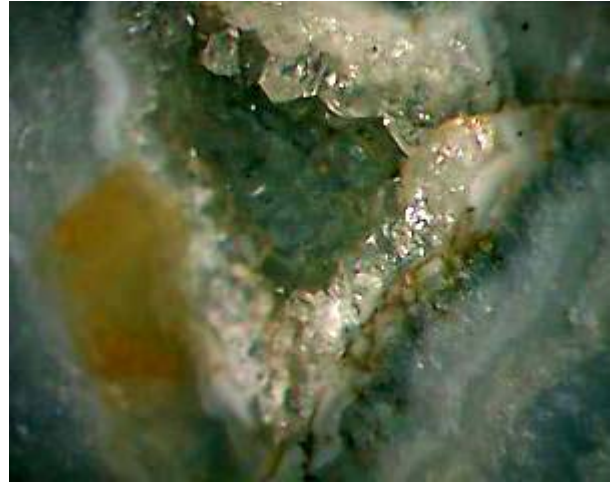
Kvarc, kalcedonban

Kvarc, jáspisban

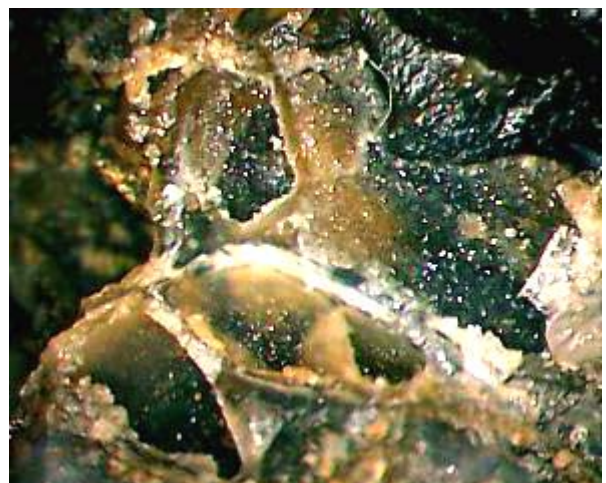
Kvarc, kalcedon

Kalcedon-achát

Sejtes kalcedon, goethit

Sejtes kalcedon

Színes jáspis

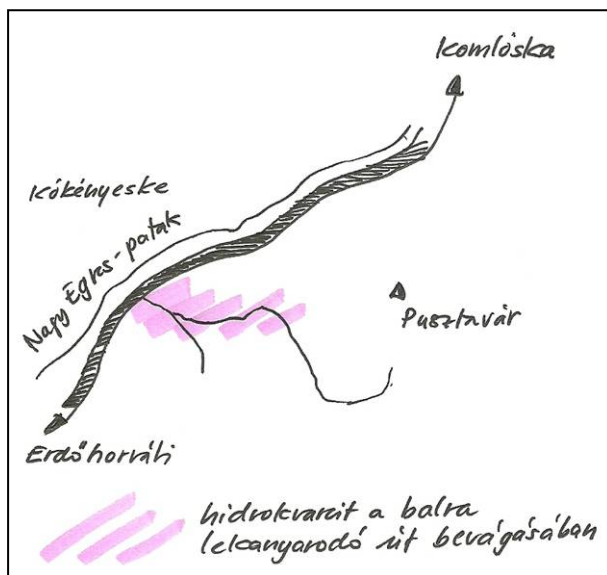
Opálok fehér köntösben és úttévesztés a Szkalkán

A nagy eső pusztításai végig kísérték bennünket a Mogyoróskáról, a Tolcsva-patak völgyén keresztül Komlóskára vezető út mentén, kidőlt fák, elhordott hidak, földomlások, rettenetes nagy kőhalmok a patakok mentén és homokzsákok a településekben. Ami másoknak nagy baj, az ásványgyűjtőnek kedvez – az eső kimosta a köveket a földből, ásás nélkül lehetett felszedni. Így is volt az Erdőhorváti és Komlóska közötti Pusztavár alján – széles kőmező jelezte a kimosott, hidrokvartc-telérben haladó földút torkolatát. Mivel már korán reggel odaértünk és még nem tűzött annyira a nap, azonnal nekiestünk a kvarcittelér anyagának, amely vörös jáspisból, lila kalcedonból, de elsősorban fehér opálgumókból állt. Ezeket egy morzsalékos fehér kéreg borítja (néha fekete mangánoxidokkal tarkítva), a fehér kéreg minden valószínűségből víztelenített opálból áll, fehér krétára hasonlít és emlékeztet a megyaszói faopálok fehér „bundájára”. Belsejükben ezek a gumók fehér, fekete mangándendrites opált rejtenek, néha sárgás, szürkés, sőt zöldes árnyalatú is akad köztük. Nem jártam még itt, ezért örültem az új lelőhelynek és az eddig még nem gyűjtött fehér opáloknak.

Hátralévő komlóskai túraszakaszunk már nem bizonyult olyan sikeresnek, valahogy megint eltévesztettem az utat és a Szkalka-rét helyett a rét fölötti Barlang-hegyre kerültünk (csodálkoztam is, miért csak felfele megyünk...), útközben azonban sok volt a kékes-lilás kalcedon, csíz-zöld, fekete mangándendrites opál is akadt, úgyhogy sokáig azt hittem, jó helyen járunk. Végül Szkalka oldalán kötöttünk ki, alattunk majdnem járhatatlan út, avar alatti ágakkal, kidőlt fákkal és kiéhezett kullancshaddal megtűzdelt erdő. Ez nem volt kedvemre való, így egy lefelé vezető utat kerestünk és egyszer csak a szkalkai tanösvényen találtunk magunkat, a bentonitbánya előtt. Most már értettem, hogy jócskán túlhaladtunk a kívánt magasságon, de már dél felé járt, 30 fok felett volt a hőség, így már csak a Tolcsva patak partjára, hideg vizére voltunk kíváncsiak. A lefelé vezető út sem volt veszélytelen- tanösvény ide vagy oda – ez már rég nem látott karbantartást, esővizet annál inkább, néha félméteres szakadékok húzódtak végig út helyett. Gábor előre szaladt a kocsiórt, míg nagy nehezen, két botra támaszkodva leértem, alig kellett várni, megjelent a sárga autó és irány a Tolcsva-patak.

Körmendy Regina

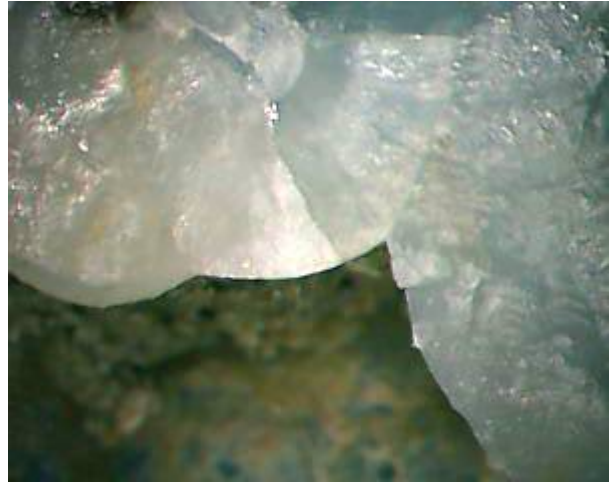
Fényképek: Nagy Mónika, Körmendy Regina

A Pusztavár-i lelőhely helyszínrajza

A pusztavári fehér opál, pöttyös mangándendrittel

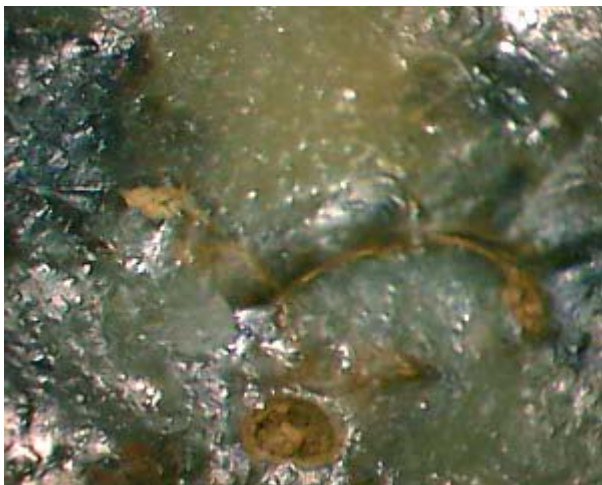
Kalcedon Pusztavárról

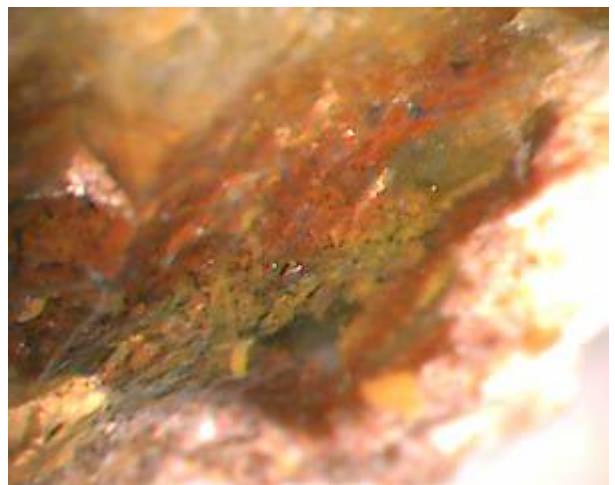
Kalcedon

Mordenit vagy aragonit jáspisban

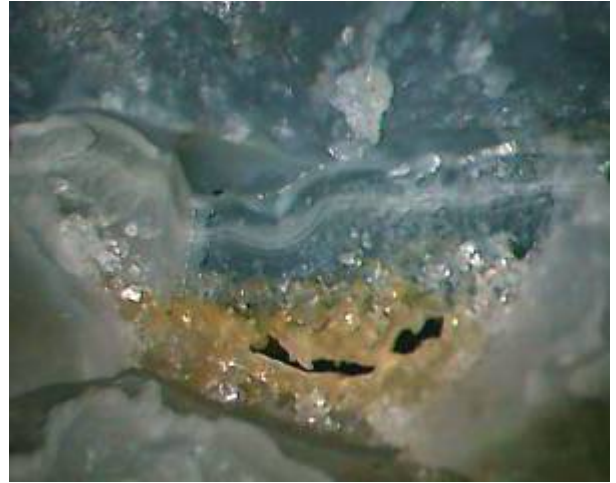
Goethit, kalcedonban

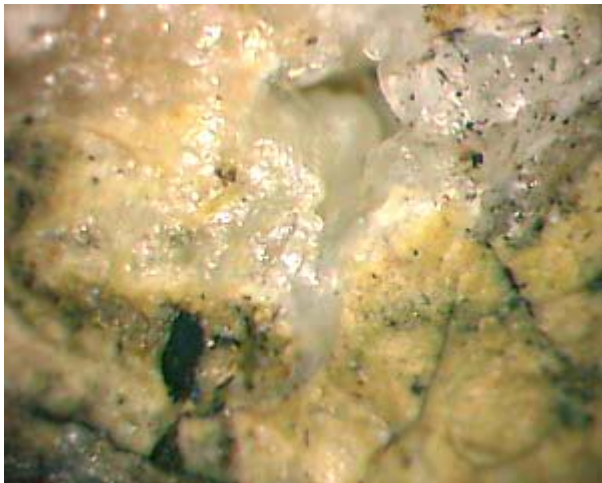
Pusztavári színes jáspis

Kalcedon, achát a Barlang-hegy alatti útról

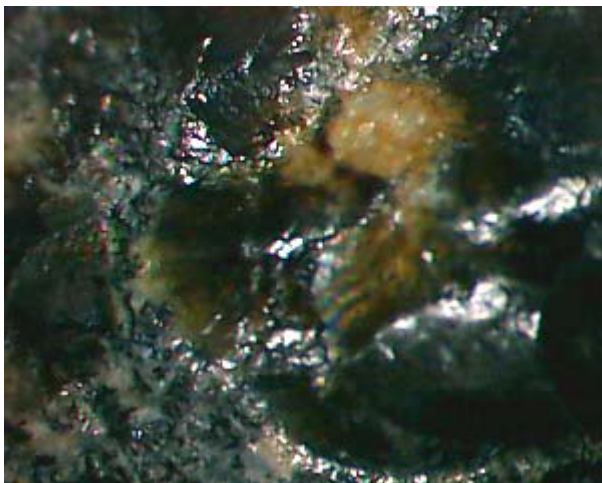
Kis achát

Klóropál, kalcedon

Klóropál, mangándendritekkel

Fekete opál

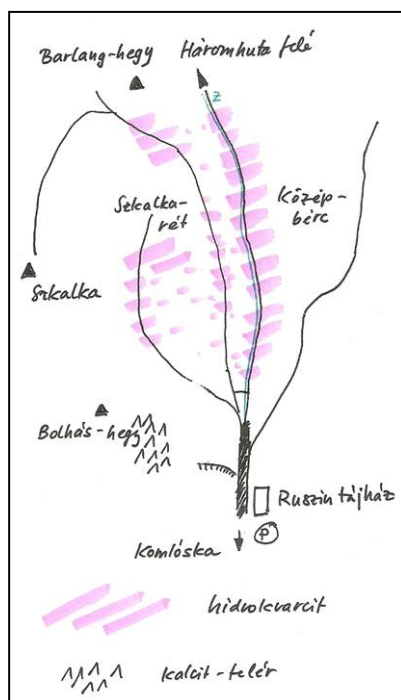
Megérdemelt piknik a Tolcsva-patak mentén

Komlóska, Közép-bérc menti kalcit utáni hidrokvarcit-feltárások

A Komlóska végén lévő Ruszin-tájház mellett induló zöld jelzésű turistaút a Közép-bérc mentén vezet Háromhuta felé és máris az elején láthatjuk az úton, az út szélén fekvő kalcit, aragonit utáni kalcedon-, jáspis- és opáldarabokat. Minél tovább megyünk felfelé (minimum az út jobb oldalán látható tarvágásig), annál jobb lesz a kínálat, annál nagyobbak a kőtömbök. A kalcedon kék, szürke, fehér és barna színben pompázik, hozzá társul sárgás-zöldes nontronitos „klóropál” fekete mangánoxidos sávokkal, dendritekkel, ill. sárgás-vörös, vagy lilás-vörös jáspis. A darabok mintázata jól mutatja a Szalkán lévő kalcittelérről való rokonságot – majdnem mindegyik darab aragonit, ill. kalcit utáni kvarcpszeudomorfóza. Rendkívül szépek a nagy szürke, lemezes-pados forráskalcit utáni kalcedontömbökben található achátok, melyek nemcsak szürke-fehérben, hanem néha egészen meglepő sárgás-vörös színekben is pompáznak, ha a mangánoxidokhoz vasoxidok is társulnak. A lelőhelyet már többször is felkerestük, mindig mást és mást mutat, attól függően, hogy az eső mit mos ki, az ásványkincs mintha kifogyhatatlan lenne. Érdekes, a jobb oldali sűrű erdőbe is bekukkantani, ott több cm széles sávokban aragonit utáni, vasoxidok által vörösre, barnára festett kalcedon”tűket” is találtunk, melyek között apró, kvarccal töltött üregek ülnek. A kristályos kvarc közül bármi akadhat a kalcedon üregeiben – hegyikristály, ametiszt, tejkvarc, sárga és vörös kvarc egyaránt. Az opál fehér, fekete, vagy nontronit által sárgás-zöldesre festett, üregeiben hiálitra is lelhetünk.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, Mesics Gábor, Nagy Mónika

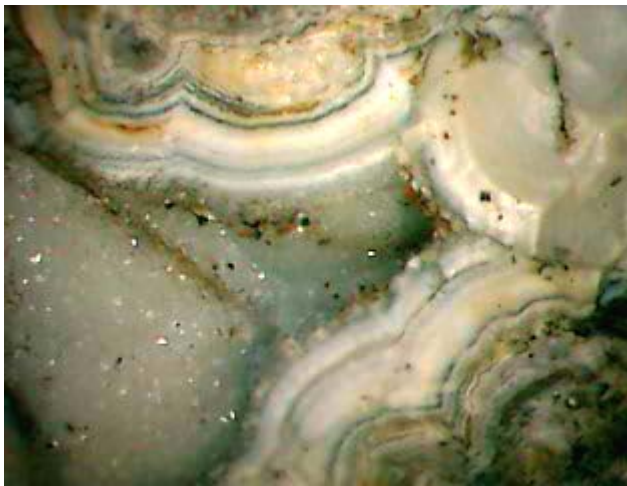
Komlóscai lelőhelyek helyszínrajza

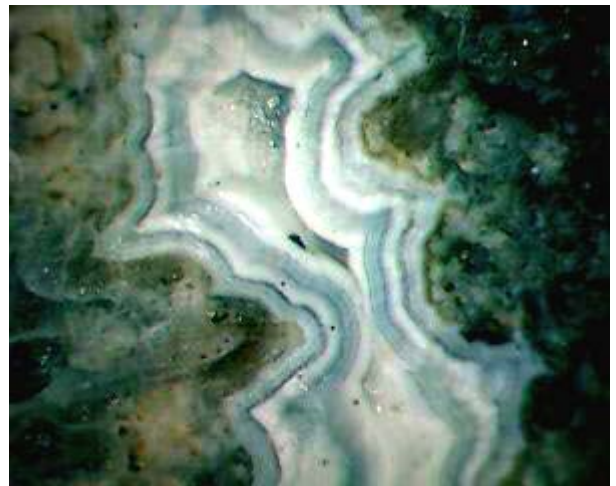
Lemezes kalcit utáni kalcedontömb az erdőben

Achátos tömb (Mesics Gábor)

Kalcit utáni kalcedon

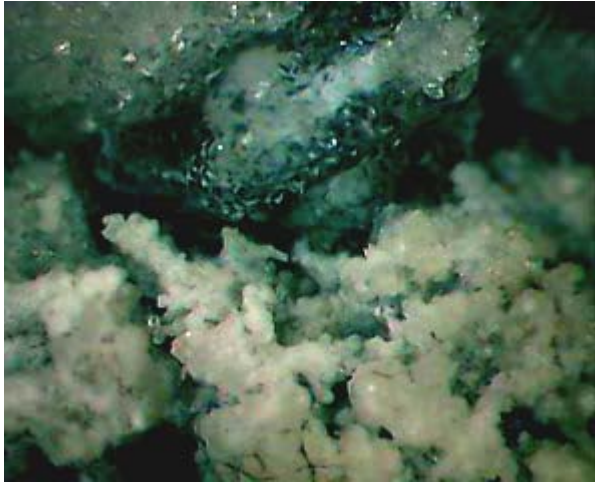
Kékes-fehér achát

Kalcit utáni színes achát

Vasoxidos achát

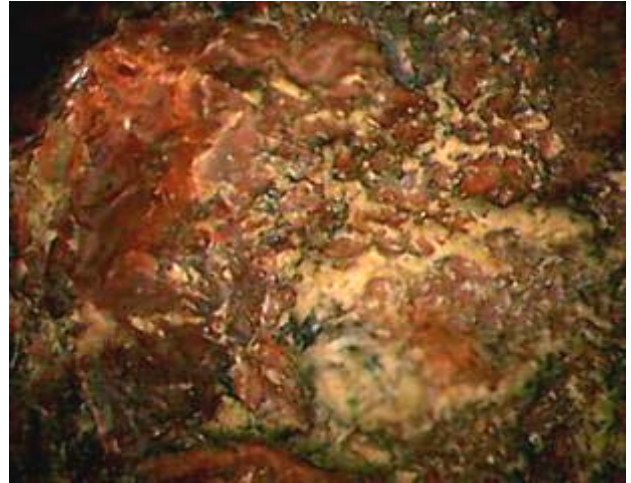
Aragonit utáni kalcedon, kvarc

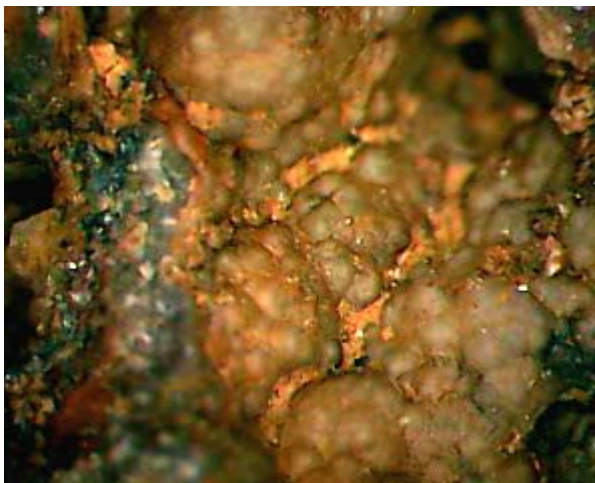
Vasoxidos, aragonit utáni kalcedon

Fehér kalcedon, nontronit-dendritekkel

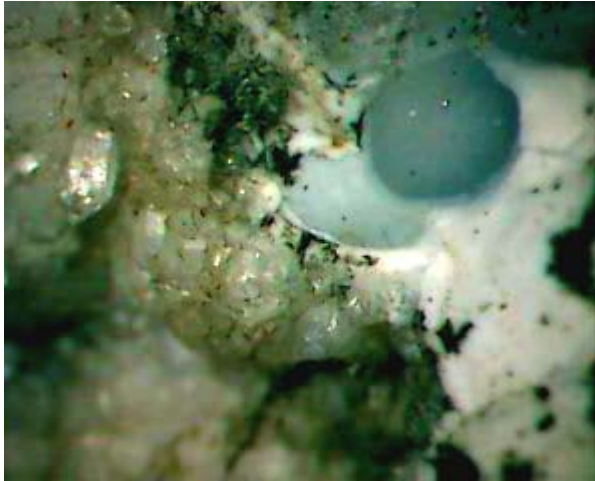
Vörös-sárgás jáspis

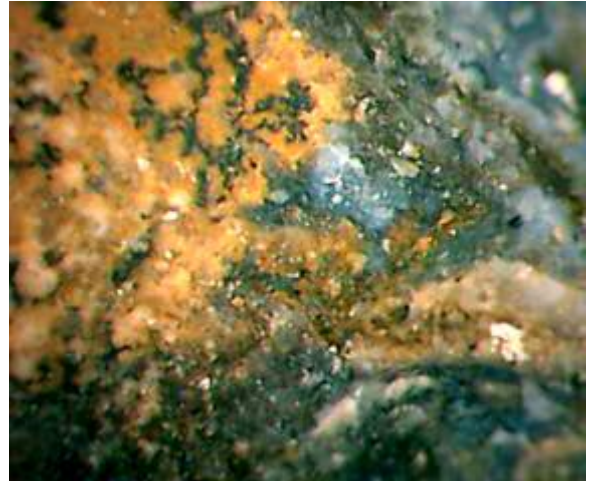
Barna kalcedon

Kalcedon, apró kvarckristályokkal

Kalcedon, kvarc

Klóropál, mangánoxid, kalcedon

Kis kvarcgömb

Flórika-forrás meglepetéssel

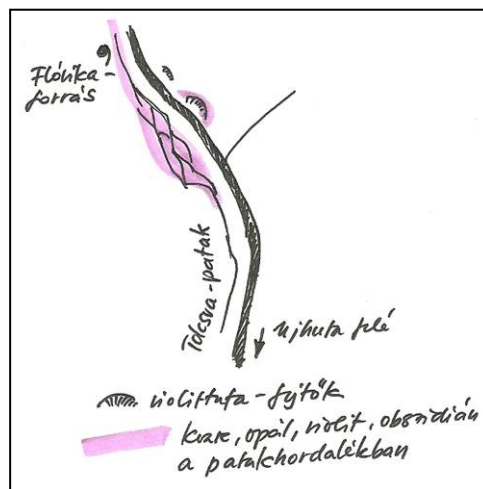
Talán emlékeznek egy páran a tagok által nem igazán kedvelt újhutai Flórika-forrásra. Itt nincs semmi, mondták, amikor ránéztek a hófehér riolitbányára és az erdőben kanyargó patakmederre. Mivel mindenki nyomban visszafordult, én is kénytelen voltam, velük tartani, pedig szép, ökölnyi fekete obszidián és rengeteg fekete-vörösös szurokkő, szürke perlit, színes folyós riolit feküdt a patak mentén. Mire is emlékeztetett ez a hely...? Igen, a mézopáljától híres telkibányai Ósva-patak völgyére! Nagyon merész gondolat volt tehát oda vezetni a barátaimat, de ha már itt vagyunk, végre nézzük meg!

Alig másztunk fel a fehér kőfejtő törmelékére, Móni már kiáltott – kilós opáltömböt szedett fel a törmelékből, mégpedig nagyon szépet – a kőzetből indulva fehér, átlátszóan sárga, majd vörösös-barna, végül koromfekete lett – olyan szép opált még Telkibányán sem láttunk. Azonnal felforgattuk a törmelékét és itt-ott, a riolit között elbújva, előkerültek kisebb-nagyobb darabok a csíkos opálból.

Eredeti helyét nem láttuk, de a törmelék helyzetéből ítélve, valahol a bánya közepén lehetett a telér. Miután a leletek apadni kezdtek, áttértünk a most éppen elég mocsaras túloldalra és a vízfolyások közt ugrándozva szedegettünk pár obszidiánt, szurokkövet, barna opált. A szúnyogok viszont itt sem voltak restek, hiába fújtuk magunkat tele bűdös folyadékokkal. Ezért innen is menekülni kellett. Elvileg még meg akartuk nézni a Lengyel által említett Mária-kúti hidrokvarcit-telért Újhuta és Háromhuta között, de a völgyben még sártenger uralkodott, nem volt hol megállni. Így ez a nap is véget ért és végül a Flórika-forrás-i opál elnyerte a „nap ásványa” kiérdemelt címét. És az Újhután vásárolt, Bubi névre hallgató, a címke szerint „rágógumi-ízű”, szlovák származású fagyit a legehetősebb fagyitét.

Körmendy Regina

Fényképek: Nagy Mónika, Körmendy Regina

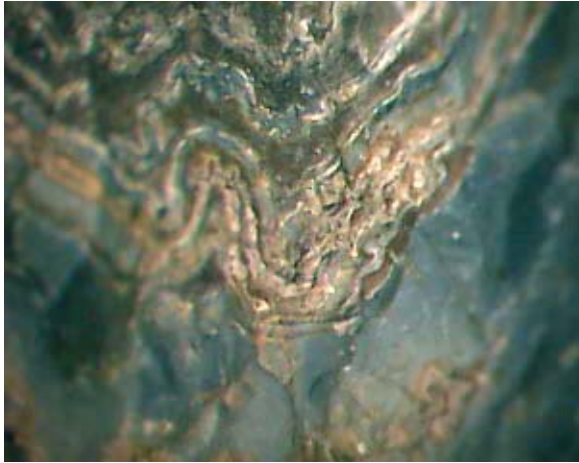
A Flórika-forrás melletti feltárások helyszínrajza

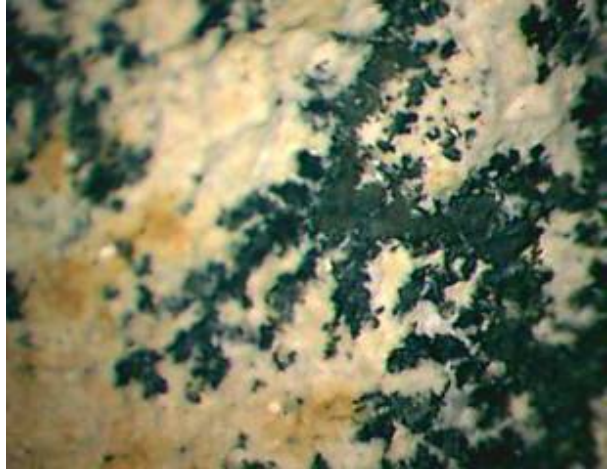
A Flórika-forrás előtti riolitkőfejtő

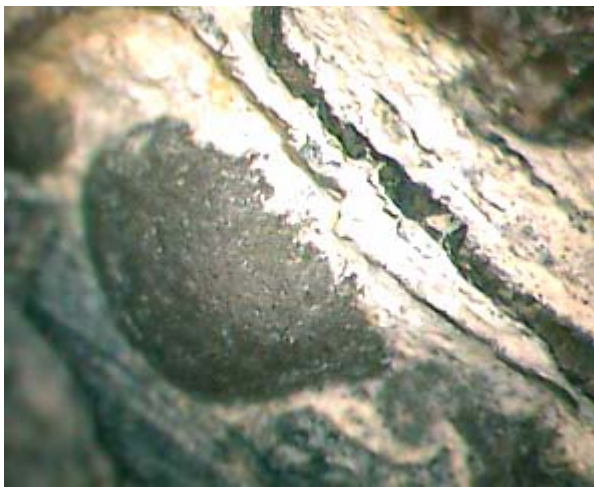
Csíkos opál részlete

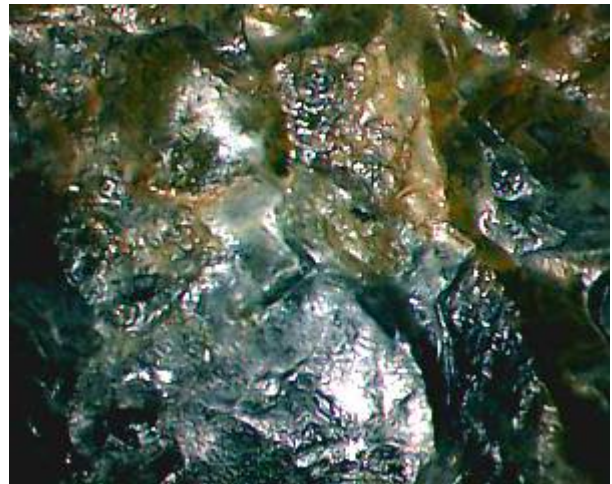
Folyós riolit, kék opál a patakából

Mangándendrit rioliton

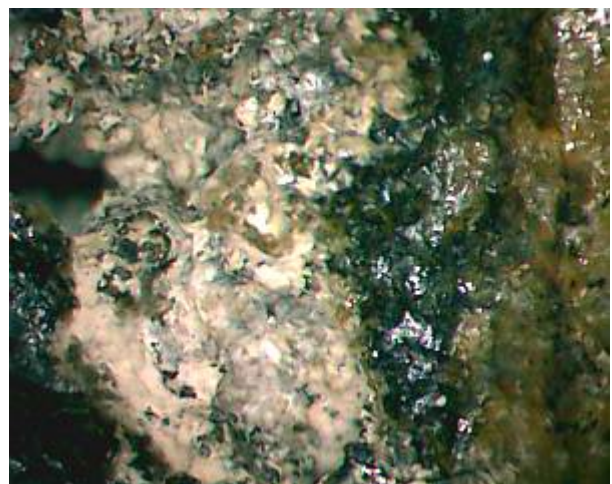
Szferolitos riolit

Fekete opál

Rózsaszín opál riolitban

Opál, kalcedon

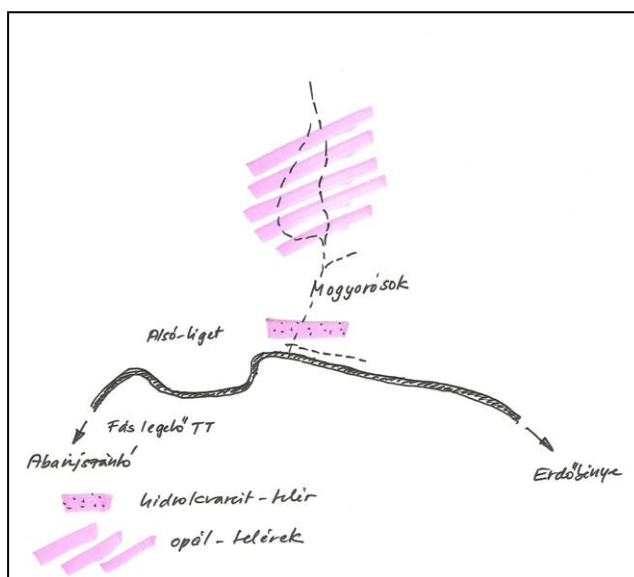
Erdőbényei „Mogyorósok” – nem mókusok, hanem opálgyűjtők kedvence

Amikor Erdőbényéről az Aranyos-patak völgyébe (Abaújszántó irányába) utazunk, a község után, a jobb oldalon először szőlődombok, majd legelők láthatók (a védett, ún. fás legelővel szemben). A Ligetmajori-erdő előtti utolsó kanyarban földút nyílik, mellyel szemben, az út mellett, vagy egy kis, az úttal párhuzamosan futó földúton kényelmesen lehet megállni. A földút az ún. Mogyorósokba vezet, ami nem mókusok birodalma, hanem inkább birkalegelő – most is találkoztunk egy jókora birkacsordával. Már az út elején lehet látni, hogy nem akármilyen földre léptünk, ugyanis telis-tele van szép nagy színes hidrokvartcittömbökkel, közöttük opáltörmelékkel. Ez máris invitálna a gyűjtésre, de érdemes megfékezni magunkat, a földút ugyanis az elején még csak hidrokvartcit-telért vág át, de 200-300 méter megtétele után, amikor az út kettéválik (majd újra egyesül) és bokrok szegélyezik, az opálok birodalmába érünk, mégpedig mindkét úton. Ezt a helyet még 1997-ben mutatta meg nekünk Tavasz Béla (Öcsi) és azóta sem csökkent a felhozatal, sőt, most, eső után, csak úgy ontotta kincseit. A pár centistől a kilós darabig volt itt minden színű opál, fehér, sárga, narancsszínű, barna, vörös, zöld, fekete – hol egyszínű, hol foltos, csíkos, tarka, mangándendrites. A vörös opálok néha átlátszó, tűzopálszerű zárványokat mutattak. Az opálokkal összekeveredett kőzetet is érdemes volt megnézni, a legjobban tetszett a csíkos riolit, mely rózsaszín, sárga, kékesszürke, lila színezetet mutatott, az andezit apró üregeiben piroxéneket, tridimitet rejtett. Barátaimmal most elsősorban az érdekes színű, kisebb darabokra koncentráltunk,. Bár biztosan lehetetlenség legyűjteni ezt a helyet. Nem kell sem kalapács, sem ásó, csak jókora szatyor és némi önmérséklet.....

Talán érdemes még megemlíteni, hogy a Mogyorósok és a Ligetmajori-erdő határán folyó patakocskában (nyáron csak vízmosás) az Endes Mihály „Földalatti szivárvány”-ban említett erdőbényei antimonit is előkerült a hidro- ill.- limnokvartcitos tömbökből. Hasonló antimonit-előfordulásokról a Ligetmajori bánya mellett és fölött is beszámoltak, Öcsi akkoriban természetesen bezavart a rémesen sűrű, sötét bokorerdőbe, de kullancsokon és vérző sebeken kívül mást nem szereztünk onnan.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, Mesics Gábor

Az erdőbényei Mogyorósok helyszínrajza

Mogyorósok legelője

Mogyorósok, útbevágás az opáltelérnél

Opálkínálat az úton

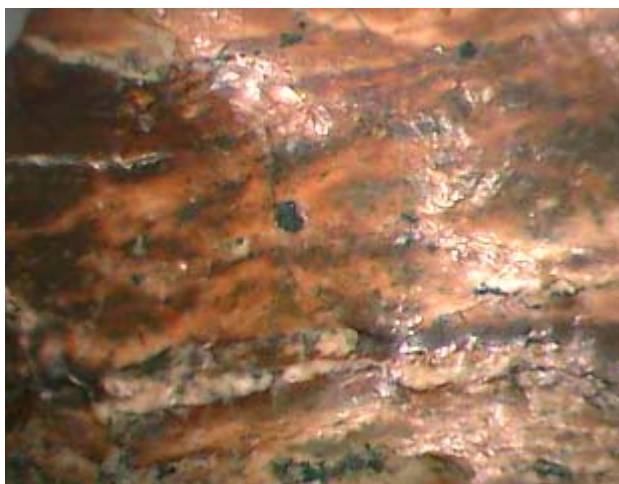
Narancssárga opál, már tűzopálhoz hasonlít

Narancssárga opál részlete

Sárgás-barnás opál részlete

Vörös-sávos opál

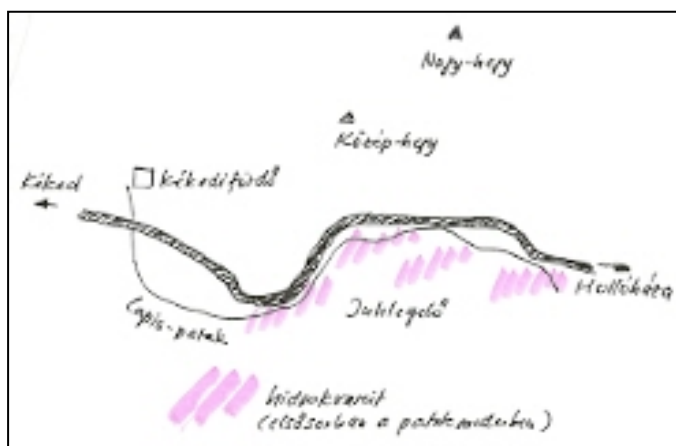
Nontronitos zöld opál

Kéked, Hosszú-patak völgye

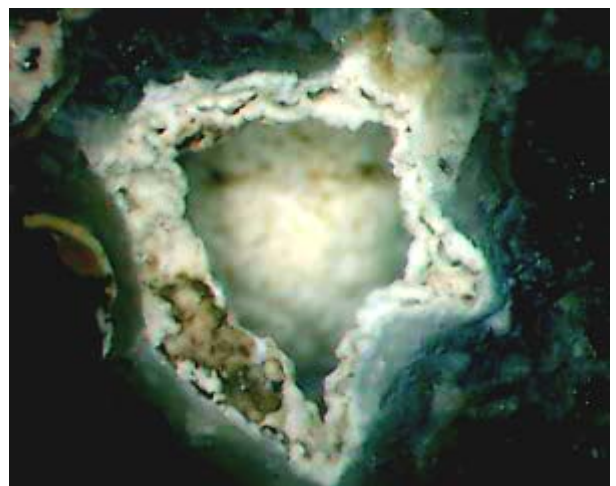
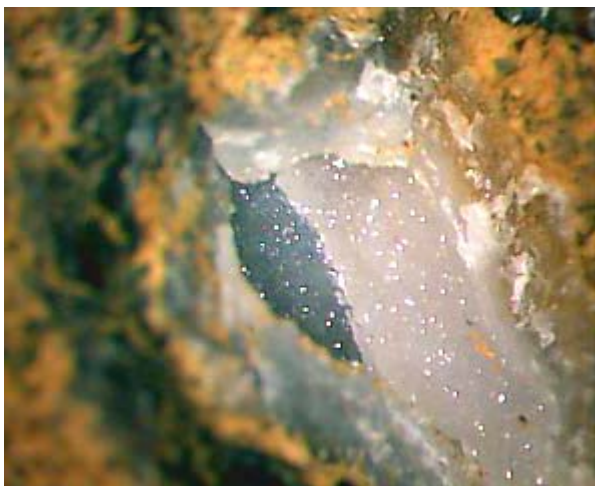
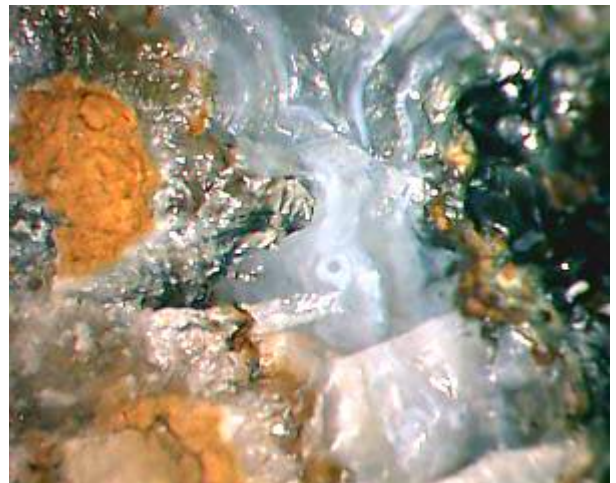
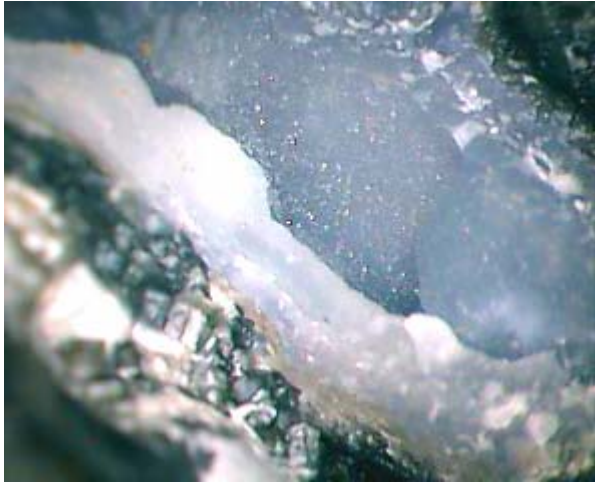
Kéked környéke sem nélkülözi a Zempléni-hegységre jellemző hidrotermális kvarcteléreket, a Kéked határa és a Radácsi-kő közötti Hosszú-völgyben folyó Lapis-patak medre ennek legjobb bizonyítéka. Az itt található kvarcféleségek (hegyikristály, kalcedon, jáspis, opál, achát) minden valószínűség szerint a Lapisok, Ökör-hegy, Nagy-Pál-hegy, Kis- és Nagy Kopasztó környékéről származnak, mivel a patak forrása (Csorgó-forrás) az utóbbi kettő között fakad. Még nem volt alkalmunk, a kövek eredetét kinyomozni, de előbb-utóbb erre is sor kerül. Feltűnő a magas mangánoxid-tartalom, kalcedonnal, kristályos kvarccal sávosan váltakozva, dendritekben jelenik meg, de egyes darabokban a piroluzit fenn-nőtt tűs kristályai észlelhetők, a vörös jáspisokban viszont gyakori a hematit. Mostani túránknál, az esőzések miatti nagy kőfelhozatal miatt kerestük meg a Hosszú-völgyet, bár már múlt évben is ott jártunk. A hidat elmosta az ár, de már át lehetett kelni a patakon, csak a mély mederbevágást megközelíteni nem volt egyszerű (visszafelé be is hasaltam a hideg vízbe). Az innen gyűjtött darabok meglepő dolgokat tartalmaztak, pl. tűz- és mézopált, amit eddig még nem láttam itt. Ezenkívül előkerült egy pár kalcit utáni kalcedonpszeudomorfóza is, valamit sötétzöld jáspis vérvörös hematitzárványokkal (heliotrop változat). Meggyőződésem, hogy a környék még rengeteg felfedeznivalót rejt.

Körmendy Regina

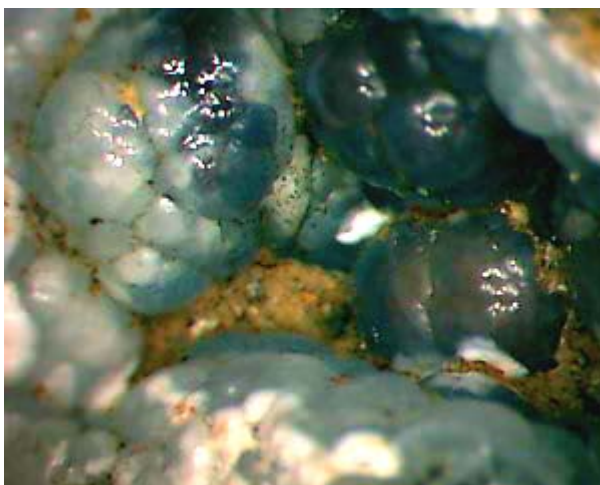
Fényképek: Körmendy Regina

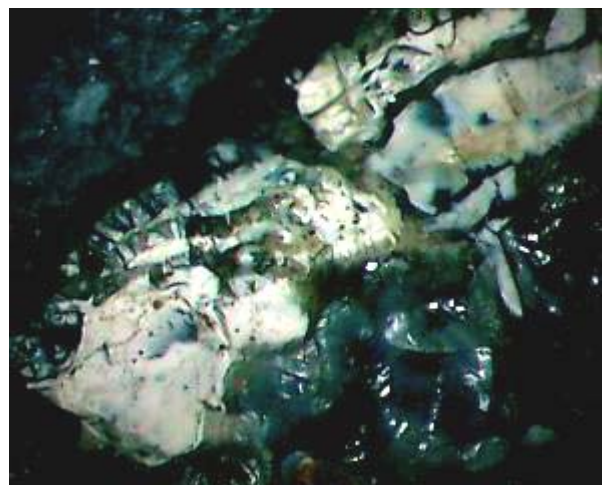
A kékedi Hosszú-völgy helyszínrajza

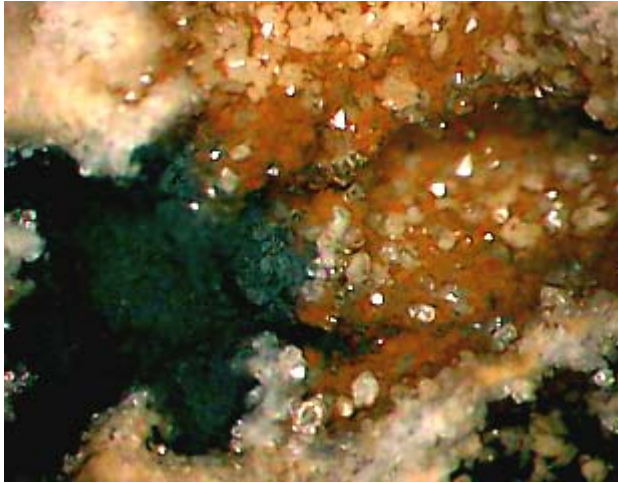
A Lapis-patak achátjai

Kalcedon

Fehér és fekete opál

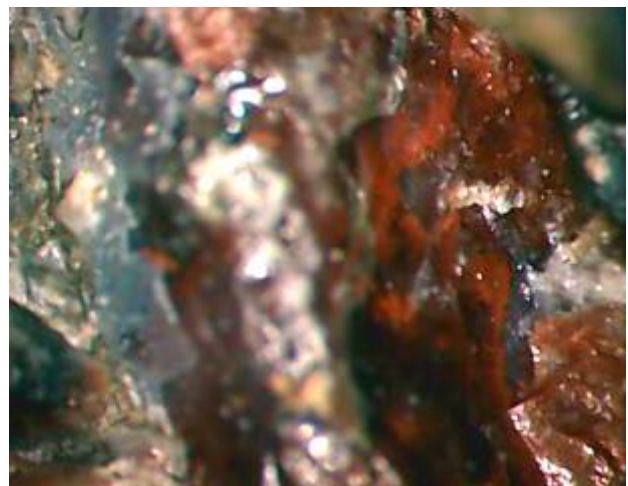
Kvarc, hematit

Sárga jáspis, mangándendritekkel

Mézopál

Tűzopál, kalcedon

A veresvízi horpák felé...

Az időjárás (hőség, napszúrásveszély) határozta meg, hogy „C” tervként megcélazzuk a Veresvízi-patak környékét, árnyék, hideg víz csobogása, ám a szúnyogokra sajnos nem gondoltunk. Kora reggel már ott voltunk a völgy bejáratánál, gyorsan szedelődzködtünk, befújtuk magunkat vastagon vérszívók elleni spray-jel és máris indultunk felfelé, a patakot követve. Ezen is látszott a nagy esőzés nyoma, rendkívül sok hordalék, az úton kidöntött fák, két csinos, frissen kimosott ércmalomkő.

Útközben itt-ott nézegettük a patamederben felhalmozott köveket, de pici piriteken és közepes kvarckristályokon kívül sok mindent nem láttunk. Végre felértünk a Koncz-falva-i romokhoz, az erdőben egyre nagyobb méretet öltöttek a régi, most már teljesen benőtt meddőhányók, aztán egy nagy árok végén megpillantottuk a veresvízi tárot.

Megpróbáltunk egy kidőlt fa tövében néhány ércmintát összeszedni, de nagyon gyérnek találtuk a kínálatot, vékony pirites-szfalerites zsinórokon, hintéseken kívül nem igen akadtunk érdekességekre, nemes ércekre egyáltalán nem. Az uralkodó kőzet sárgás, elég tömör riolit volt, ritkábban zöldkövesedett andezit, breccsa is akadt. Feltűnő volt, hogy kvarctelées darabok teljesen hiányoztak, talán csákányozni kellett volna, de azt magyarázza meg valaki, hogy melyik kézzel fogjuk a csákányt, amikor mindkét kézzel csapkodni kell a szúnyogokat?

Nos, folytattuk utunkat felfelé, kissé nyugatra tartva, és máris megpillantottuk az első horpát, aztán a másodikat és így tovább – állítólag 227 van belőlük, 1,5 km hosszú sávban. Mi nem fentről kezdtünk, hanem alulról – elhatározva, hogy csak addig, amíg bírjuk zümmögő barátaink támadását. Az első horpánál sem találtunk kvarcot, de Gábor mindjárt a kezdeti kalapácsütésnél „piroskát” szabadított fel a kőzet repedéseiből, ami természetesen fűtötte az ezüstlázat. Én piriten kívül itt sem találtam semmit, így nem sokat vesztegettem az időm ezen a helyen és Móni után indultam, aki végül a 4. horpánál már kvarcos tömbökre is bukkant. Nos, ezek már jobban érdekelték, ráadásul nagyon szép kis kalcit utáni kvarc-pszeudomorfózákat is tartalmaztak. Itt aztán végre előkerült az első „fekete trutymó” sejtes, apró kalcedongömböcskéket tartalmazó kvarcban. Ezt ott a sötétségben meg sem néztem, mert ilyesmi garantáltan mikroszkóp alá való (markaziton, piriten, melanteriten és jarositon kívül mást nem mutatott otthon). Hébe-hóba szép kis adular is akadt. Csapkodtuk a kvarctömböket és a szűnyogokat felváltva, és néha nagyon csúnya szavakat ejtettünk ki...

Közben Móni meglepetést hozott – apró kis csigaköbelek és fekete, mangános kagylólenyomatok fehér tufában – a horpákban sok mindenre számítottunk, de őslényleletekre nem.

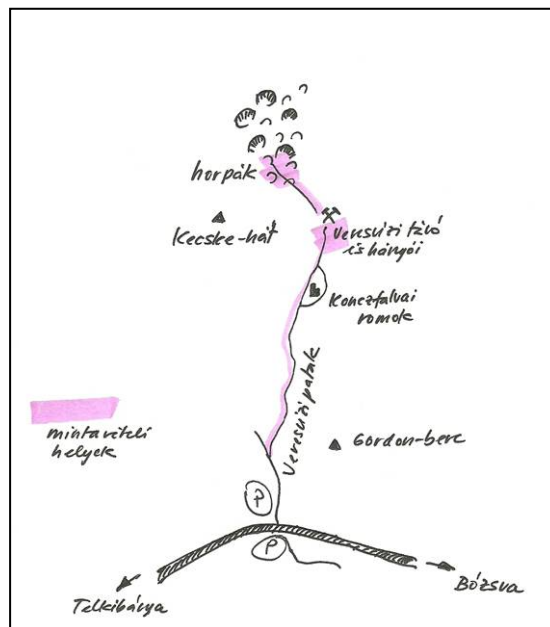
Vérszívók nélkül az egész napot kibírtuk volna horpáról-horpára vándorolva, de miután a kullancsok is felébredtek álmukból és mindenáron részt kívántak venni a lakomán, menekülésre vettük a dolgot, hátha a hűvös patak völgyben nincs annyi étvágyuk. Közben láttunk egy magányos vargánya gombát, amelyet társak hiányában az erdő teljes kúszó-mászó állatserege megszállta. A patakmederben hordalékpadról hordalékpadra járva, itt-ott akadtunk érdekességekre, pl. gyönyörű kék salakra (Gábor), szivárványszínekben pompázó fekete salakra (én), nemesfémtartalmú őrlőiszapra, pár szép kvarckristályra, de a legjobb volt a hideg víz a cipőmben (úgy 32 fok lehetett a levegőn).

A parkolóhoz érve óriási kiránduló-piknikező csapatokra számítottunk, de tévedés – egy lélek sem volt ott, így csendben, nyugalomban elfogyaszthattuk a megérdemelt ebédet.

Fácit: A veresvízi horpák garantáltan lehetnek ércutatások célja, de nem nyáron, özönvíz után, hanem lehetőleg első fagyok, vagy hóolvadás utáni állapotban.

Körmendy Regina

Fényképek: Nagy Mónika, Mesics Gábor, Körmendy Regina

A Veresvízi-patak,-tározó és -horpák helyszínrajza

Ércőrlőkövek a patakban

Konczfalva romjai

Kék salak a patakból (Mesics Gábor)

Kvarckristályok a patakból

Kalcit utáni kvarc a 4. horpából

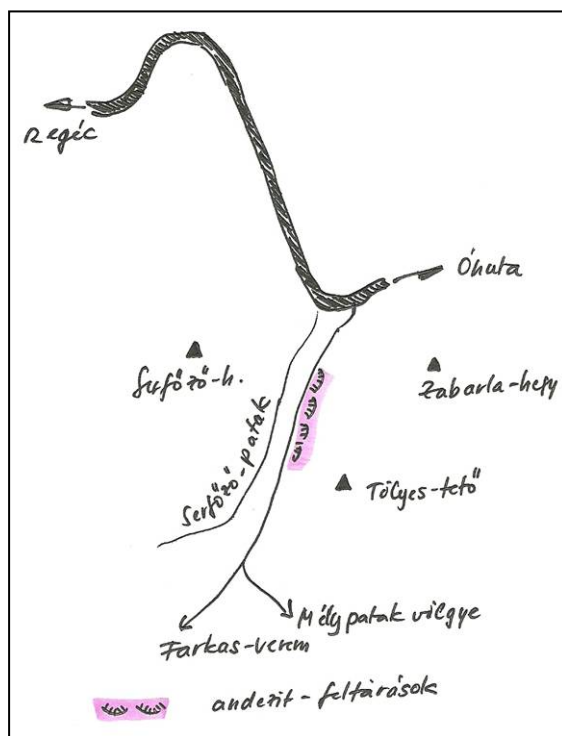
Adulár az egyik horpából

Még egy (félig) árnyékos hely – a regéi Serfőző-patak völgye

Lerágott csont ez a Serfőző-patak völgye, gyűjtők hada szállta már meg a völgy elején lévő zeolitos andezit-feltárásokat, de nagyon meleg délutánokra azért ez is nyújt értelmes szórakozást, természetesen elsősorban a mikroásvány-gyűjtőknek. Úgy gondoltuk, egyszer végig járjuk a völgyet, hátha másra is bukkanunk. Az út ki volt bélelve érdekes gömbölyű metamorf kavicsokkal, talán az erdészeti tudhatja, honnan kerültek elő. Aztán egyre több jáspis is társult hozzá, az andezittörmelék is eltűnt, helyére riolit került. Az útelágazásnál (az egyik a Farkas-veremhez, a másik a Mély-patak völgyébe vezet) már nagyméretű vörös és sárga jáspistömbök szegélyezték az utat, nem a legszebbik fajtából valók, de kerti dísznek jól megfelelnek. Onnan már visszatértünk az andezitfeltárásokhoz és zeolitokat szedegettünk, igen érdekes munkamegosztásban – a sziklák a napon voltak, az út másik szélé árnyékban, tehát ugrás a napra, csillogó követ fel, kalapálás, nézegetés az árnyékban...Móni és Gábor arra is vetemedtek, hogy a meredek hegyoldalon, a mély völgyben lezúduló patak mentén gyűjtsenek, csak hogy ne kelljen a napra menni. Elsősorban heulandit került elő (néha majdnem cm-es méretben is), de akadtak kabazit, sztilbit, stellerit, mordenit is. Nem dolgoztunk hiába, az ottani gyűjteményünk néhány szép darabbal bővült.

Körmendy Regina

Fényképek: Nagy Mónika, Körmendy Regina

A Serfőző-patak völgyének helyszínrajza

Az andezitfeltárások

Heulandit

8 mm-es heulanditkristály

Stellerit-gömbök, hematitkéreggel

Mordenit, heulanditkoszorúval

Kabazit

Stellerit

Sztilbit

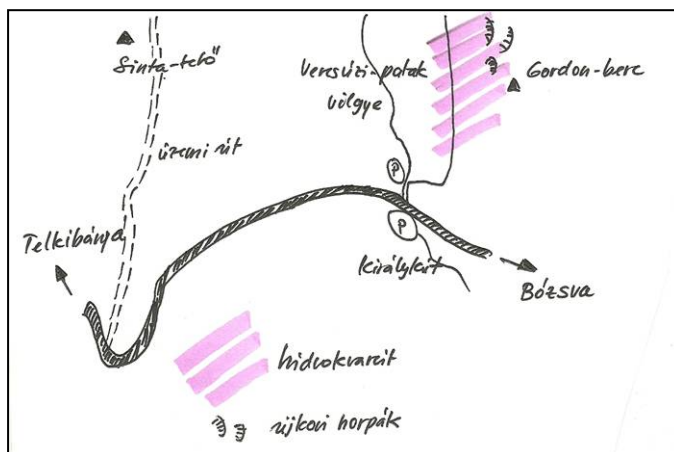
A telkibányai Gordon-bércen

A korábbi zempléni túráink szálláshelye Telkibánya volt, ezért első, bemelegítő gyűjtő utunk – a csomagok lepakolását követően – mindig a Király-kúti parkolóval szembeni Gordon-bércre vezetett. Ez könnyen elérhető és - ha már egyszer fent vagyunk a hegyoldalon végig vezető erdei úton – már alig emelkedik. Egy szép odvas fát (talán még most is áll) elhagyva, máris az első leletekre bukkanhatunk, egy sötétszürke, fekete, rendkívül szívós kvarcitra, amely gyakran megkövesedett fákat is tartalmaz, sőt, Móniék az első alkalommal kvarcosodott csigákat is találtak egy kovás fa üregeiben. A kvarcit Szakáll szerint „finomszemcsés homokkő-aleurit kovasavval való átitatása révén” keletkezett. A Gordon-bérc alapkőzete sárga-vörös, litofízis riolit – hasonló, mint a szemben lévő Király-hegyen – de a kvarcos üregek tisztábbak, a kristályok is formásabbak, ráadásul nagyon szép égszínkék kalcedon is bélelheti az üregeket, ill. szövö át a riolitot. A kvarc általában hegyikristályként, ritkábban ametiszt, füstkvarc, ill. goethit által sárgára, vagy hematit által vörösre festett kristályokban jelenik meg. A kristályok mérete 1 mm-től 4-5 cm-ig terjed, nem ritka a jogárkvarc sem.

Ahogy felfelé haladunk, egyre szaporodnak a kvarcos, kalcedonos tömbök, az út feletti hegyoldalon most már a „recens” horpák is megjelennek, amelyekben kis szerencsével szép hegyikristályokat gyűjthetünk, jáspist, friss állapotban smaragdzöld szeladonitot mindenképpen. A Gordon-bércen lehet csak úgy a földről csipegetni és nagy erővel dolgozni is – mindenkinek kedve, igénye szerint és nem kell meredek hegyoldalokon egyensúlyozni mint a Király-hegyen. Próbáljátok ki!

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina

Gordon-bérc-i feltárások helyszínrajza

Odvas fa az út mellett

Fehér achát

Kalcidon, achát

Ametiszt

Hematit rioliton

Hematit kalcidonon

Kalcedon színes riolitban

Kalcedon

Tejkvarc

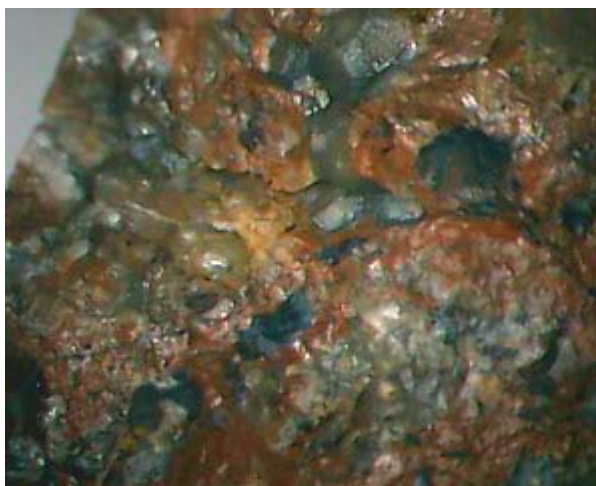
Kvarc, goethit

Sárga kvarc

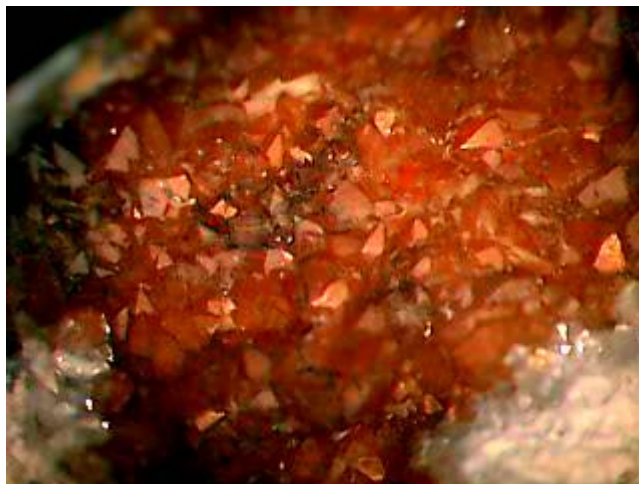
Szeladonit, kvarc

Színes jáspis

Zárványos hegyikristály

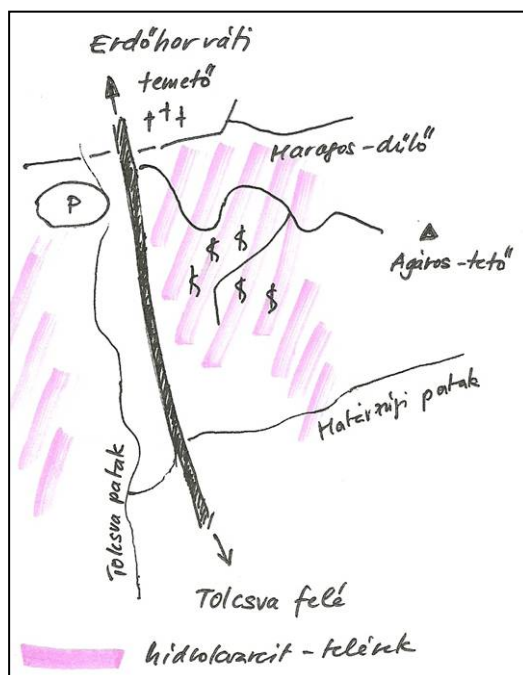

Vörös kvarc (cinopel)

Az erdőhorváti Agáros-tető (Haragos-dűlő) színes díszei

Sok gyűjtő ostromolta már az erdőhorváti Tetőcske-hegyet és a mellette lévő dombokat, pedig a kvarc-jáspis-kalcedon telérek Tolcsvától Komlóskáig húzódnak, nagyon hasonló anyaggal (lásd Lelőhely, 2010. III. szám). Az Agáros-tető oldalán a szőlőkben, útbevágásokban bújnak meg a Zemplén legszebb színes „drágakövei”, itt sem kell kalapálni, mély gödröket ásni, hanem egyszerűen végigsétálni a szőlők, rétek közt, vagy csak szépen, komótosan felballagni a földutakon, lehetőleg eső után és nem zuhogó esőben, mint mi 2009.augusztusában., amikor az utak sártengerré változtak. Tolcsva felől jövet, Erdőhorváti községhatárán álljunk meg, még parkolót is építettek nekünk a temetővel szemben, aztán a temető mellett induljunk fel a hegynek, a legjobb út az, ami először jobbra, aztán balra kanyarodik a hegynek és végül egy bokorcsoporthoz köt ki – kissé meredek, de száraz időben azért jól járható.

Amit találni fogunk, az opál, jáspis, kalcedon, hegyikristály, ametiszt, füstkvarc, goethit, mangánoxid, hematit, nontronit, szeladonit – sok szerencsét!

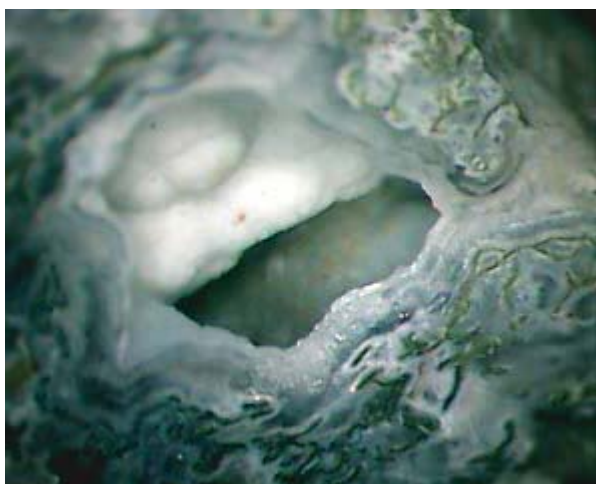
Agáros-tető-i feltárások helyszínrajza

Tipikus achát (Mesics Gábor)

Barna-fehér achát

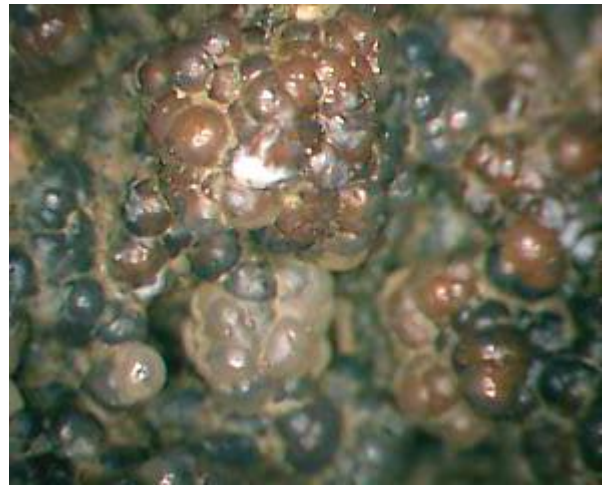
Achát, fehér opál, szeladonit

Zöld-fehér achát

Kalcedonkukacok

Barna kalcedon

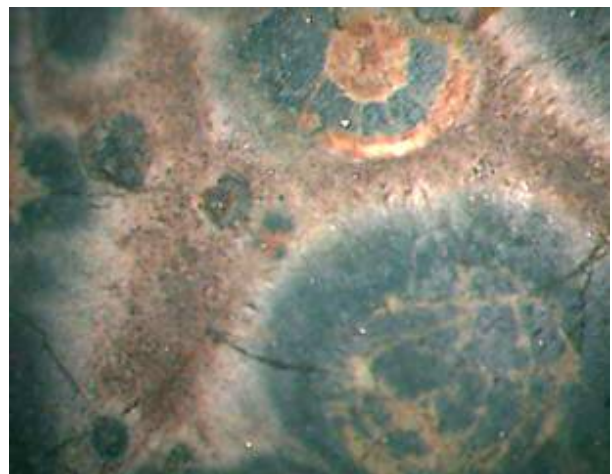
Kék kalcedon

Nontronitos opál (részlet)

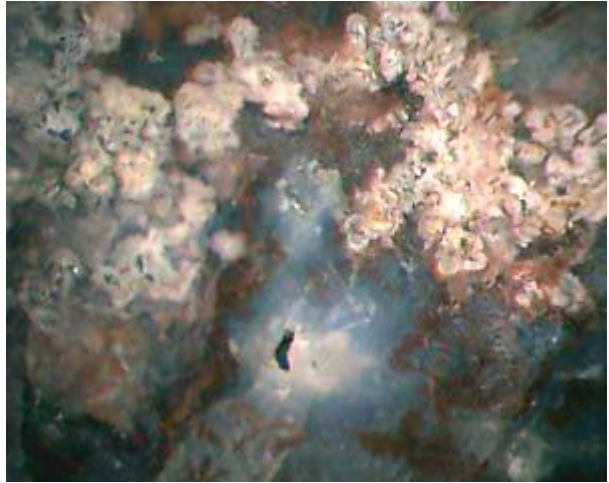
Szeladonit, kalcedon

Szferolitos jáspis

Színes jáspis, kalcedon

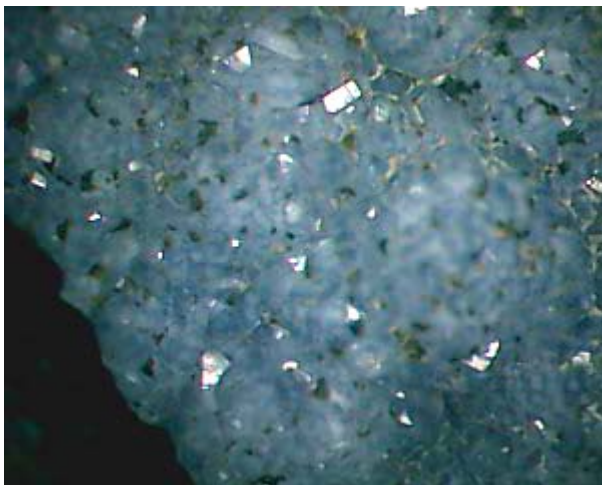
Jáspis, kalcedon (kis cseresznyevirágokkal)

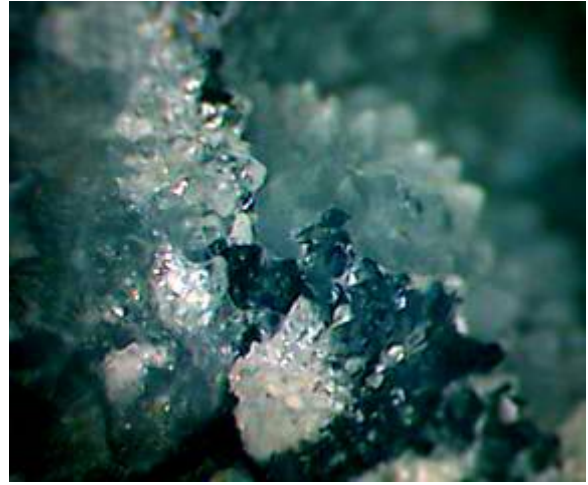
Mordenit utáni kalcedon

Ametiszt

Kék kvarc (az alatta lévő kalcedon adja a színét!)

Hegykristály

A tolcsvai Elő-hegyen lévő hidrokvartcit-telérek

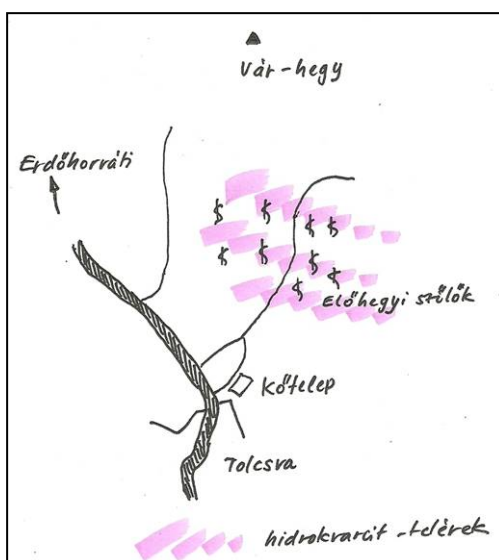
A Tolcsva és Erdőhorváti közötti hidrokvartcit-előfordulások több mint 200 éve ismerősek az ásványbarátok körében, szerepelnek 19. századi és mostani leírásokban, mintha semmi sem változott volna. Nos, a telérek a helyükön vannak és a Zempléni-hegységben bányászati kifosztással járó ipari forradalom nem zajlott le, sőt, a települések is alig terjeszkedtek, így nem csoda, hogy a 100 éve leírt lelőhelyeket a mai napig lehet megtalálni (l.: Geoda, 2010. 3. szám). Tolcsvát elhagyva, a Kőtelep mellett, vagy az utáni föld-, majd betonúton, a szőlők között felgyalogolva a hegyre már kb. 150-200 méter megtételét követően a szőlők közt feltűnnek az első jáspis-, opál- és kalcedondarabok. Több telér is húzódik a hegyoldalon, kb. 80 méteres sávban. A már leírt Agáros-tetői hidrokvartcittal összehasonlítva, az itteni darabokban sok a hasonlóság, feltűnő azonban, hogy kristályos kvarc és opál ritkábban fordul elő, és színező anyagként inkább a zöld ásványok (szeladonit, nontronit) szerepelnek, mint a sárga, barna goethit, a vörös hematit vagy a fekete mangánoxidok.

Apró, pár mm-es üregektől akár dm-es felületű kalcedont, achátot is találhatunk, de ehhez el kell találni a megfelelő időszakot –a kínálat a tavaszi első munkálatokat követően, vagy az őszi szüret után a legjobb.

Amennyiben szőlősgazdákkal találkozunk, kérjük engedélyüket, mielőtt feltúrnánk a földjüket, de általában örülnek, ha elvisszük a köveket.

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, Mesics Gábor

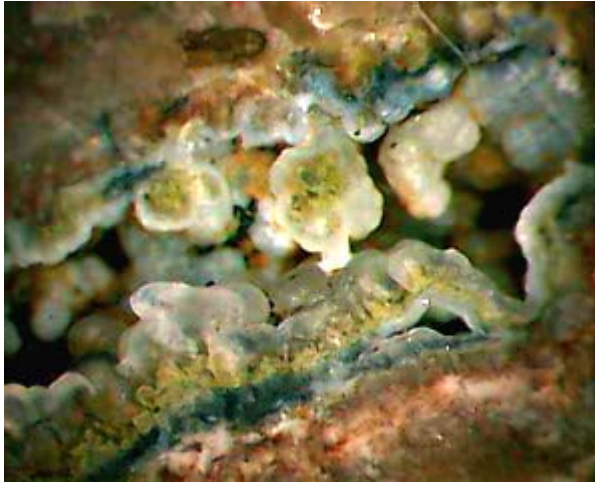
A tolcsvai Elő-hegy helyszínrajza

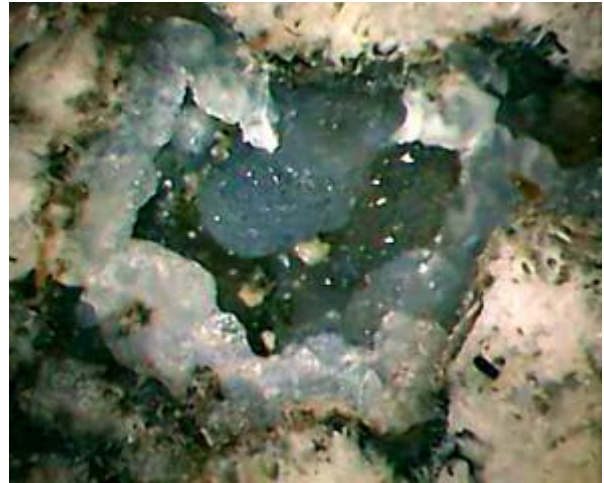
Pihenő gyűjtők a szőlők közt

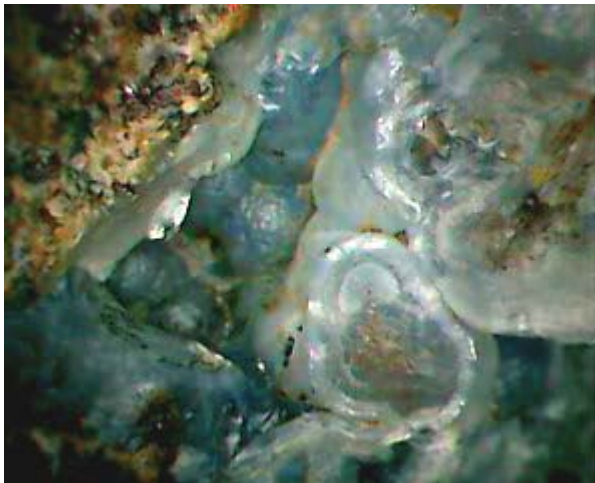
Hematitos kalcedon-achát

Nontronitos-szeladonitos kalcedon-achát

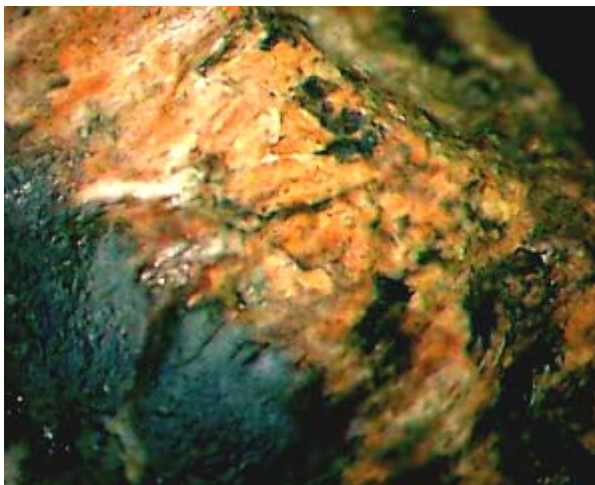
Kék kalcedon, apró hegyikristályokkal

Kék kalcedon

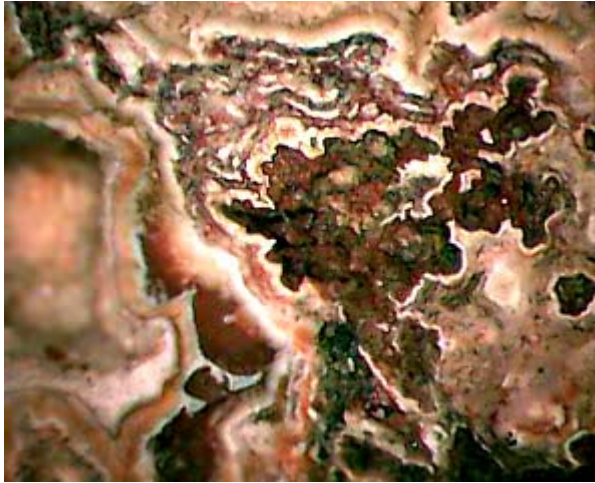
Nontronitos-szeladonitos kalcedon-achát

Aragonit utáni jáspis

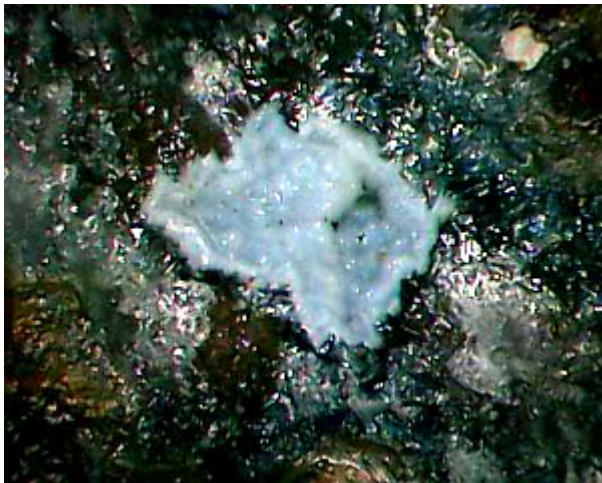
Aragonit utáni zöld kalcedon

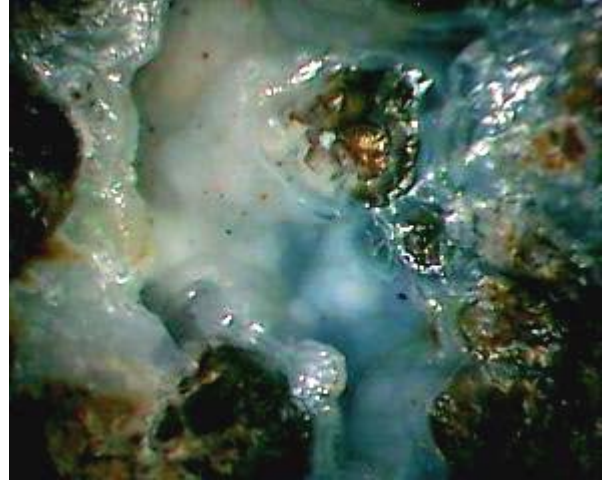
Kalcedon-achát

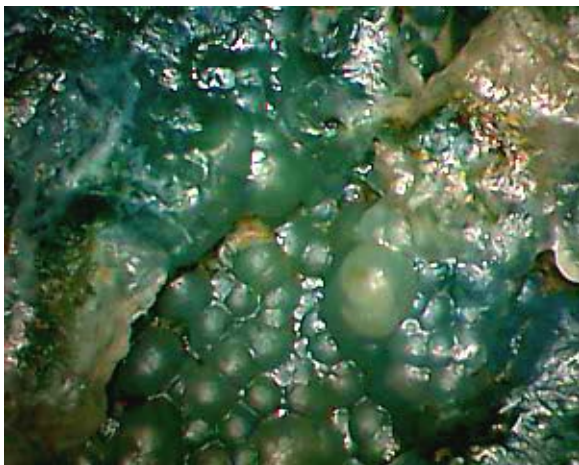
Cseppköves kalcedon

Kék kalcedon szeladonitos jáspisban

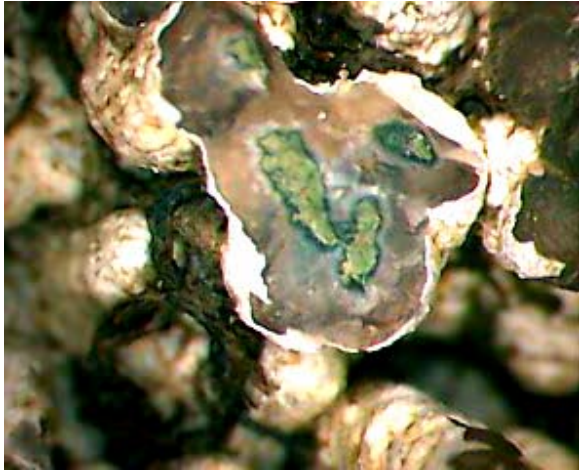
Kék kalcedon barna jáspisban

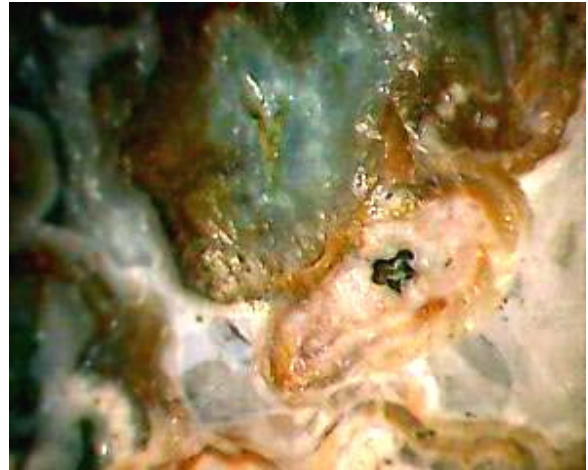
Zöld kalcedon

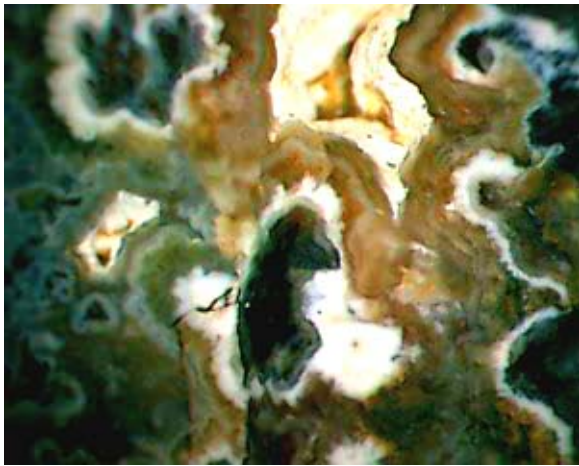
Nontronit, szeladonit, kalcedon

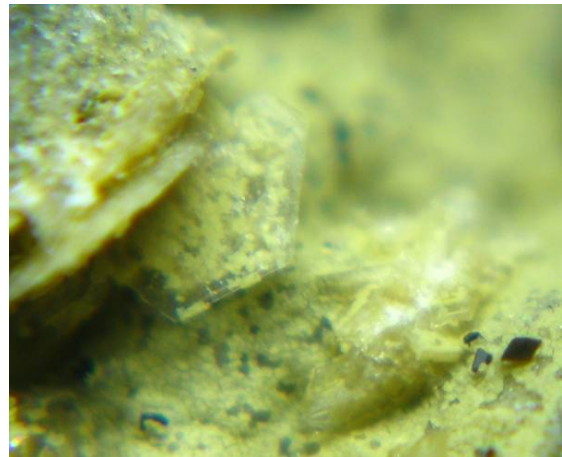
Szeladonit-nontronit-zárvány kalcedonban

Színes jáspis

Achátos jáspis

Tridimit és amfiból, andezitben (Mesics Gábor)

„AZ ARANYOS AZ ABAÚJVÁR ÉS A ZEMPLIN MEGGYÉ KÖZÖTTI HATÁR, EZEN VÉZET EGY ÚT A HEGYALLYÁBA. ITT MÍVES KALCEDON TALÁLTATIK, OPÁLOS FÁKKAL, KARNEOL, KIS FEKETE OBSZIDIÁNNAL. ERDŐ-HORVÁTHY MELLETT OPÁL ÉS JASPISS MINDEN SZÍNEN ÉS VÁLTOZATBAN DISZLIK A HEGYOLDALON...”

*Zipser „Versuch eines topographisch-mineralogischen Handbuches von Ungern”, Wien, 1856
(németül, fordítás: Körmendy Regina)*

***Vihar után - kilátás a Kánya-hegyről,
Teréz táró felett***

Fénykép: Mesics Gábor